

Chránené územia na Slovensku a vo svete

Chránené územia tvoria základ územného systému ekologickej stability. Predstavujú nosné plochy na ochranu najmä rastlinných a živočíšnych druhov, resp. ekosystémov. Väčšinou sú to reprezentatívne, vzácne a zriedkavé ekosystémy, často s vysokým počtom chránených a ohrozených druhov. Majú prirodzený a prírodne blízky charakter.

Súčasná kategorizácia chránených území na Slovensku vyplýva zo zákona NR SR o ochrane prírody a krajiny (č. 287/1994 Zb.).

Kategórie chránených území sú:

1. chránená krajinná oblasť,
2. národný park,
3. chránený areál,
4. prírodná rezervácia,
5. prírodná pamiatka.

Pri uplatnení dvoch najdôležitejších kritérií- veľkosť územia a režim ochrany- možno chránené územia rozdeliť na:

- *veľkoplošné chránené územia*, ku ktorým patria chránené krajinné oblasti (CHKO) a národné parky (NP)
- *maloplošné chránené územia*, ku ktorým patria chránené areály (CHA), prírodné rezervácie (PR, resp. národné-NPR) a prírodné pamiatky (PP, resp. národné-NPP).

1. Velkoplošné - vyhlasuje vláda

a) *Národné parky (NP)*- sú to rozsiahle územia (podľa medzinárodných kritérií územia s rozlohou väčšou ako 1000 ha) s prvkami pôvodnej alebo aktivitami človeka čo najmenej premenenej prirodzenej prírodnej krajiny. Majú vysokú hodnotu ekologickej stability. Tvoria ich väčšinou reprezentatívne, vzácne a zriedkavé ekosystémy so schopnosťou prirodzenej autoregulácie biocenóz, často s vysokým počtom chránených a ohrozených druhov. Predstavujú nadregionálne biocentrá a najvýznamnejšie prírodné dedičstvo. Prírodniny majú vedecký, výchovný, prípadne aj estetický význam. Na území národných parkov platí 3. stupeň ochrany. Činnosť človeka je tu značne obmedzená (pohyb len po označených cestách, zákaz výstavby, zákaz stanovania a hromadných športových akcií, silne obmedzená hospodárska činnosť). V Slovenskej republike je deväť národných parkov:

Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Národný park Malá Fatra, Národný park Slovenský raj, Pieninský národný park, Národný park Poloniny a Národný park Muránska planina, Národný park Veľká Fatra, Národný park Slovenský kras.

b) *Chránené krajinné oblasti (CHKO)*- sú rozsiahle územia (spravidla o výmere nad 1000 ha) s rozptýlenými ekosystémami významnými pre zachovanie biologickej rozmanitosti a ekologickej stability, s charakteristickým vzhľadom krajiny alebo so špecifickými formami historického osídlenia. Platí pre ne 2. stupeň ochrany. V Slovenskej republike je 14 chránených krajinných oblastí: CHKO Štiavnické vrchy, CHKO Horná Orava, CHKO Východné Karpaty, CHKO Kysuce, CHKO Malé Karpaty, CHKO Biele Karpaty, CHKO Ponitrie, CHKO Strážovské vrchy, CHKO Záhorie, CHKO Poľana, CHKO Cerová vrchovina, CHKO Latorica a CHKO Vihorlat, CHKO Dunajské luhy.

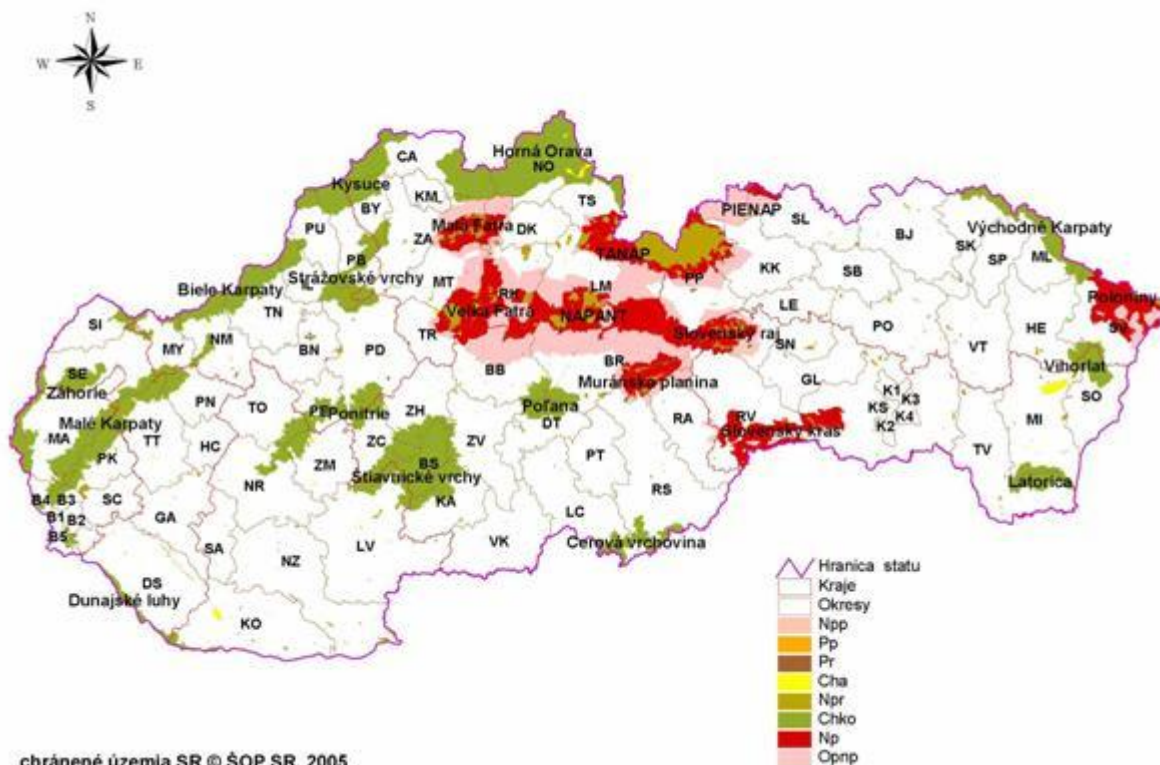
2. Máloplošné

a) *Prírodné rezervácie*- sú spravidla menšej rozlohy (do 1000 ha) pôvodnej alebo činnosťou človeka málo pozmenenej prírody. Predstavujú zväčša prirodzené areály genofondu chránených a ohrozených druhov rastlín a živočíchov pre určitý typ prírodnej krajiny. Zastúpené sú vo všetkých prírodných (geoekologických) krajinných typoch na území Slovenska. Vyhlasuje ich Okresný úrad. Pre prírodné rezervácie platí 5. stupeň ochrany. V Slovenskej republike je 383 prírodných rezervácií. K najznámejším patria: Breznianska skalka, Čingovské hradisko, Hajnáčsky hradný vrch, Žibrica a i. Na území Slovenska je vyhlásených 231 národných prírodných rezervácií. Najznámejšie sú: Badínsky prales, Belianske Tatry, Bielovodská dolina, Bradlo, Čenkovská lesostep, Devínska Kobyla a i.

b) *Prírodné pamiatky*- Predstavujú zväčša bodové, líniové alebo iné maloplošné ekosystémy, ich zložky alebo prvky (spravidla o výmere do 50 ha), ktoré majú vedecký, kultúrny, ekologický alebo krajnotvorný význam. Platí pre ne 5. stupeň ochrany.

V Slovenskej republike je 232 prírodných pamiatok. Najznámejšie sú: Beckovské hradné bradlo, Bešeňovské travertíny, Hričovská skalná ihla a i. Zo 60 národných prírodných pamiatok k najznámejším patria: Belianska jaskyňa, Dobsínska ľadová jaskyňa, Vrbické pleso, Herliansky gejzír a i.

c) *Chránený areál* – menšie územie, ktoré v prevažnej miere predstavujú biokoridory, interakčné prvky alebo biocentrá. Územie s trvalejším výskytom chránených druhov živočíchov alebo rastlín, nerastov alebo skamenelín, plochy slúžiace na prírodovedecké a kultúrno-výchovné ciele. Hospodárska činnosť čiastočne obmedzená, vyhlasuje ich krajský úrad, odbor životného prostredia. (Sĺňava (Piešťany), Všivavec (Trnava), Vtáčí ostrov (Námestovo))

Chránené územia vo svete:

Hortobagy v Maďarsku, Plitvické jazerá v Chorvátsku, Hohe Tauern v Rakúsku, Bavorský les v Nemecku, Olymp v Grécku, Yellowstone v USA, Sequoia v USA, Grand Canyon v USA, NP Galapágy, NP Serengeti v Tanzánii, Ngorongoro v Tanzánii, Veľký barierový útes v Austrálii (morský park)...

Chránené územia medzinárodného významu:

a) Biosférické rezervácie- zriadené v rámci programu UNESCO „Človek a biosféra“, slúži k ochrane genofondov, súbor viac-menej prirodzených území. Vo svete: Hortobagy puszta, Olymp, Vitoša v Bulharsku, Bavorský les, Yellowstone, púšte Colorado, SV Grónsko, Bajkalské jazero...

b) Lokality svetového dedičstva- slúžia k ochrane výnimočných území. Srebarňa v Bulharsku, Pirin v Bulharsku, Yosemite v USA, Yellowstone, Havajské sopky...

c) Lokality chránené Ramsarskou konvenciou- v krajinách, ktoré podpísali Ramsarskou konvenciu o mokradiach medzinárodného významu (1971) – ochrana najmä biotopov vodného vtáctva. Sjaunja vo Švédsku, Camaraque vo Francúzsku, Fuente de Piedra v Španielsku, ...

-Ramsar - iránske mesto na brehu Kaspického mora;

- zo SR tam patria Dunajské luhy, povodie rieky Latorica, Orava,....